

בדין המסת דבר מאכל בשבת

כתב השו"ע (סימן שיח סעיף טז) מותר ליתן אינפאנדה (פת ממולא בשר ושומן) כנגד האש במקום שהיד סולדת, ואף ע"פ שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח.

דנו האחרונים, כיצד יש לראות את השומן ביחס לדין בישול אחר בישול. הלבוש והט"ז פסקו שיש בשומן בישול נוסף ולכן הגבילו את דין השו"ע בתנאי שהשומן לא יגיע ליד סולדת. (טעמם, א. השומן במהותו הוא נוזל (לח) ורק באופן זמני נקרש והפך ליבש ולכן כל בישול בו הוא בעצם בישול בלח. וממילא יש בו בישול אחר בישול כדעות האוסרות בישול אחר בישול בלח (חמד משה). ב. השומן הוא יבש, אלא לאחר שנימוח ובעודו צונן הפך לנוזל, וכשמגיע ליד סולדת חל בו הבישול (ולא מדין בישול אחר בישול, אלא כבישול חדש בדבר שלא בושל עדיין כלל) (פמ"ג). המ"א פסק שאין בשומן בישול נוסף, כי בשעה שהניחו אותו על יד האש הוא יבש וביבש אין בישול אחר בישול לכ"ע (רעק"א בס"ס רנג דן בשיטה זו של המ"א, אם באמצע תהליך הבישול, ישנו מעשה חדש בידיים של האדם כמו בעירווי הפועל ודאי כאשר היבש נימוח והפך ללח האם יש מקום להחמיר ולהודות לשיטת הט"ז והלבוש (וכפי הסבר הפמ"ג בשיטתם). אבל בעקרון הסכים למ"א).

המשנה ברורה בשיח ס"ק ק הכריע כדברי המ"א ביחס לדין זה, שהשומן היות שלא נימוח בשעה שהניחו דינו כיבש. אין בו בישול אחר בישול ומותר להניחו אף במקום שיגיע השומן ליד סולדת.

כתב הרמב"ם (שבת פ"ט הלכה ו) :

המתוך אחד ממיני המתכות, וכן הממסס את הדונג או את החלב הרי זה תולדת מבשל וחייב, כללו של דבר בין שריפה גוף קשה באש או הקשה גוף רך הרי זה חייב משום מבשל.

וא"כ מלבד הדיון כיצד להגדיר חומר במצבו הראשוני או הנוכחי, ע"מ לקבוע האם חל בו בישול אחר בישול, הרי ישנה בשומן סיבה לחיוב לכ"ע היות שהשומן משנה את מצבו ממצב מוצק למצב נוזל, פעולה המהווה בישול.

התייחסות לבעיה זו מצינו בארחות חיים (הלכות שבת אות עז) : והרב דוד בר לוי כתב דיש לומר דאפילו נקפה השמן כמו שנקפה מרוב קרירות מפשירו שם דהפשרו לא זהו בישולו אחר שאין תחילת ברייתו להיות נקפה ולא דמי לחלב ודונג דהנהו תחלת ברייתן להיות קפואים. וכן הדין נמי

להניח פאנדה או תבשיל צונן לחממו כנגד המדורה ואע"פ שהופשר השומן והמרק שנקפה בתוכה אחר שכבר נשתנו¹ ע"י בישול מע"ש אין בכך כלום אם נקפה אח"כ ונתפשרו כנגד המדורה עכשיו וכ"כ הר"מ והרא"ה, ואפילו קרוב כדי שהיד סולדת בו, וכל שאינו מבושל מותר ובלבד להפשיר.

והסביר את הדברים באגלי טל (מלאכת אופה נה, א):
וצריך לומר דכיון שהשומן גמר ועדיין בישולו עליו אינו חייב שוב על התכתו, שבישול השומן אין התכתו לבד רק מה שכוח האש פועל בו ומתקנו ומכשירו לאכילה וזה התיקון נשאר עליו אף לאחר שנצטנן ונקרש. ואינו דומה למתכת שכל ענין בישול שבו אינו אלא התכתו לבד ומאחר שנתקשה אזל ליה בשולו וע"כ חייב שוב על התכתו, אבל שומן שבישולו עליו עדיין למה יתחייב.

דהיינו, התכה הינה בישול כאשר הפעולה הנדרשת לשימוש בחומר אינה אכילה, אבל בחומר הנאכל דרוש גם שנוי בטעם והוא הקובע לבישול (וה"ה לבישול אחר בישול). בדברי הרב זוד בר לוי ישנם שתי הסתייגויות בדין התכה, האחת שהחומר המותך הינו קשה בטבעו. והשניה שבתבשיל (אוכל) שנתבשל השנוי האיכותי בטעם הוא הקובע לדין בישול ולא שנוי מצב הצבירה (התכה). (בנשמת אדם הבין שהסיבה שאין דין התכה בשמן זהה לסיבה שאין דין התכה בשומן והתקשה בהבנת הדברים).

ע"פ דברים אלו ניתן להבין את המחלוקת בגמרא ובדברי הפוסקים בדין מלח. שמ"ד אחד אומר שמלח אפילו בכלי ראשון אינו מתבשל ולעומתו מ"ד שני קובע שאף בכלי שני מלח מתבשל (שבת מב:). וכתב המאירי, שמלח מותר ליתן לתוך הקדירה ואע"פ שאנו רואים אותו נימוח אפילו בכלי שני מיחוי אינו בישול שאף בצוננת אתה רואה כן, אלא אינו בישול עד שישתנה טעמה מפני הבישול. וניתן להבין מדבריו שמ"ד שמלח מתבשל אף בכלי שני סבר שמיחוי זהו בשולו, ואפשר להבין סברה זו ע"פ דברי הזרע אמת (או"ח סימן לט): שכתב בדין הסוכר, דכיון שלא נגמר עשייתו ותכליתו של הסוכר דאין דרך לאכול הסוכר בעיניה אלא מחוי במים הו"ל כאילו לא נתבשל כל צרכו דאסור לגמור בשולו. פירוש, מחוי (התכה) בדבר מאכל כשהינו חלק מהותי מהכשרתו לאכילה נחשב לבשול כהתכה במתכת. (ובמור וקציעה שהבין כמאירי ביחס למיחוי כתב שבסוכר א"צ בישול כלל כי הוא ראוי לתשמישו בין חי בין מבושל).

והיות שלדעות המחמירות ישנה פעולת התכה במלח כמו במתכת, אזי כשם שבמתכת כתבו האחרונים דיש התכה אחר התכה. גם במלח אף שהוא

1. כך הגירסה בארחות חיים, בכלבו כתוב נתנו, בנשמת אדם רצה להניח נתכו, ונתקשה בהבנת הדברים.

מבושל תתכן עדיין פעולת התכה שדינה כבישול. ולפי דברים אלו יובנו דברי המשנה ברורה בשער הציון אות צו, שהסביר מדוע החמיר במלח אפילו מבושל, בכלי ראשון והקל בכלי שני, וציין לדברי השע"ת (המביא את המח"ב המביא את הזרע אמת דלעיל) ורעק"א (שציין למרדכי, אבל לא הזכיר כל כוונה לחלוק על המ"א בדין יבש שהפך ללח) וסיים המ"ב שבגלל דברי הבגדי ישע הקל בכלי שני (ואין כוונתו שניתן להקל בדבר לח מבושל בכלי שני, שאין בו בישול אחר בישול דכבר הזכיר דין זה במשנה ברורה ס"ק כ"ג בכל דבר לח. ולא רק בדבר יבש שהפך לח שרבו בו החולקים בלאו הכי) ולא הזכיר בדבריו כלל דין יבש שהפך ללח שבו פשט בס"ק ק' כשיטת המג"א, אלא ע"כ שבמלח וסוכר דן בהמסת דבר שהיא עצמה פעולת בישול אליבא דזרע אמת וכפי שבואר לעיל.

ולכן בדברים קשים כגון דבש קרוש, חמאה וכיו"ב שההמסה אינה הכרחית להכשירם לאכילה וכבר בושלו קודם (בחמאה יש לדון שהבישול בוצע קודם לפעולת הקרישה) ניתן להקל בחמום אף שימסו בו (אלא מבעיות של דין נולד) ובאבקות הנמסות לדמותם לדין סוכר ומלח שההמסה הכרחית² לצורך האכילה ולהחמיר בכלי ראשון (ועיין באג"מ ח"ו סימן עד בישול סק"ו).

2. אך לאו דווקא המסה של יד סולדת (עיין שמירת שבת פרק א הערה קעג בסופו).